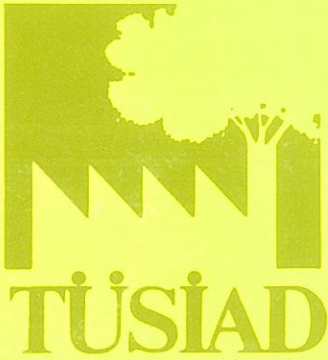

TÜRKİYE'DE SOSYO-EKONOMİK ÖNCELİKLER
HANE GELİRLERİ, HARCAMALARI ve SOSYO-EKONOMİK
İHTİYAÇLAR ÜZERİNE ARAŞTIRMA DİZİSİ

CİLT IV

TÜRK HANESİN'DE SOSYO-EKONOMİK
BEKLENTİLER ve DEĞİŞME

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

TÜRKİYE'DE SOSYO-EKONOMİK ÖNCELİKLER
HANE GELİRLERİ, HARCAMALARI VE SOSYO-EKONOMİK
İHTİYAÇLAR ÜZERİNE ARAŞTIRMA DİZİSİ

CILT IV

TÜRK HANESİNDE SOSYO-EKONOMİK
BEKLENTİLER VE DEĞİŞME

İSTANBUL

5 OCAK 1987

(Yayın No: TOSİAD-T/87.92)

Cumhuriyet Cad. Ferah Apt., 233/9-10, Harbiye/İstanbul

Bu raporun tamamı veya bir bölümü referans
zikredilmek kaydıyla yayınlanabilir.

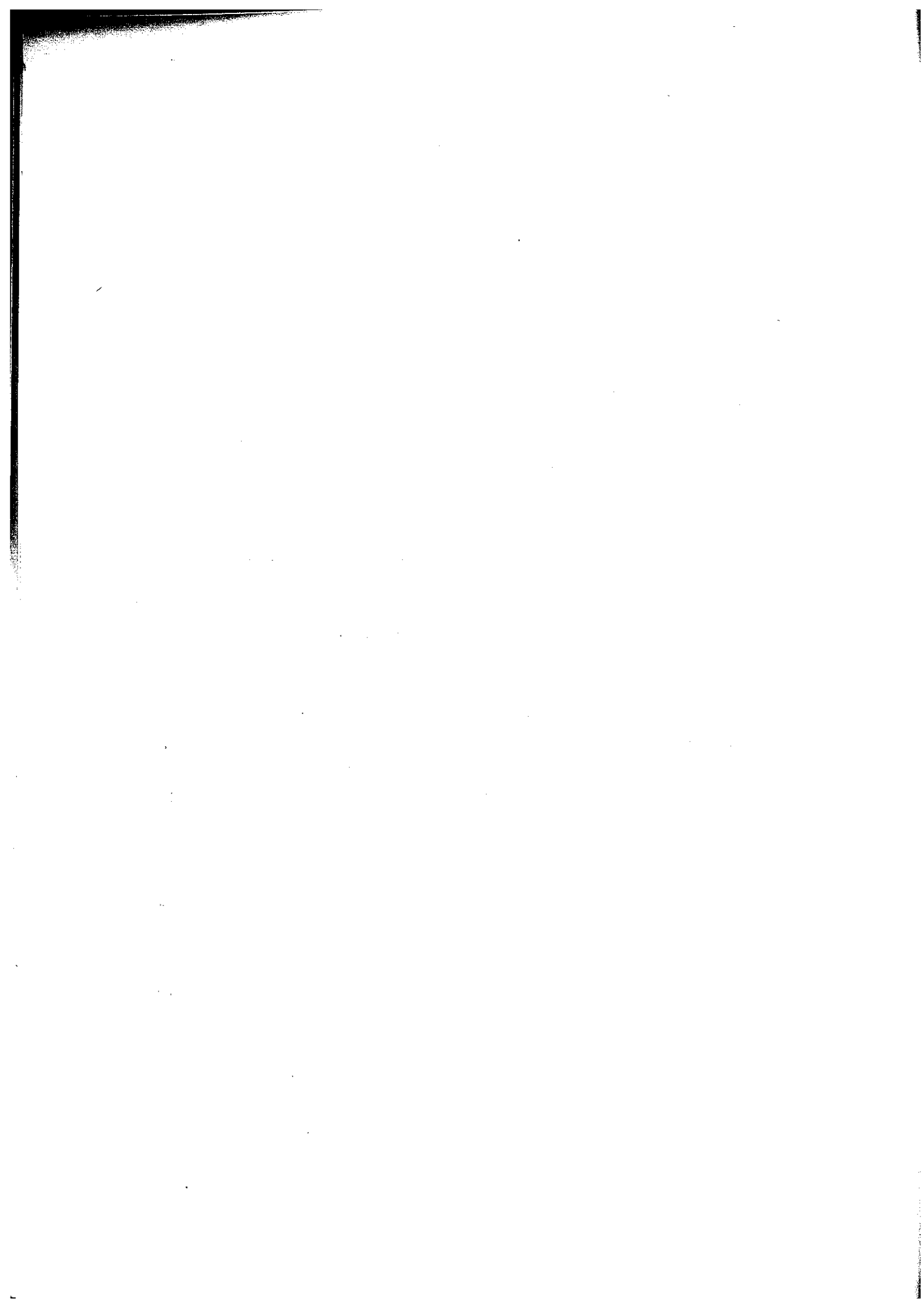
İÇİNDEKİLER

ÖZET VE SONUÇ	I-II
BÖLÜM 1	
HANENİN EKONOMİK GELİŞME SURECİ	1
Yakın Geçmişe Göre Hanenin Durumu	2
Ekonomik Düzey ve Beş Yıllık Kıyaslama	3
İş-Meslek Grupları ve Beş Yıllık Kıyaslama	4
Eğitim Düzeyi ve Beş Yıllık Kıyaslama	5
Yerleşim Birimi ve Beş Yıllık Kıyaslama	5
Geleceğe Dönük Beklentiler	6
Ekonomik Düzey ve Beş Yıl Sonrası İçin Beklentiler	7
İş-Meslek Grupları ve Beş Yıl Sonrası için Beklentiler	8
Eğitim Düzeyi ve Beş Yıl Sonrası İçin Beklentiler	8
Yerleşim Birimi ve Beş Yıl Sonrası İçin Beklentiler	9
BÖLÜM 2	
DEVLETTEN BEKLENEMLER	
Birinci Derecede Önem Verilen Yatırım Alanları	11
Ekonomik Düzey ve Birinci Derecede Önem Verilen Yatırım Alanları	12
Yerleşim Birimi ve Birinci Derecede Önem Verilen Yatırım Alanları	14
İş-Meslek Grupları ve Birinci Derecede Önem Verilen Yatırım Alanları	14
Eğitim Düzeyi ve Birinci Derecede Önem Verilen Yatırım Alanları	14
İkinci Belirtilen Yatırım Alanları	14
Hanenin İhtiyaçları ve Hükümet Harcamaları	18

T A B L O L A R

1.1	Beş Yıl Önceye Göre Hanenin Durumu	2
1.2	Ekonomik Düzeye Göre Beş Yıl Öncesine Kıyasla Hanenin Durumu	3
1.3	İş-Meslek Grubuna Göre Beş Yıl Öncesine Kıyasla Hanenin Durumu	4
1.4	Eğitim Düzeyine Göre Beş Yıl Öncesine Kıyasla Hanenin Durumu	5
1.5	Yerleşim Birimine Göre Beş Yıl Öncesine Kıyasla Hanenin Durumu	6
1.6	Hanenin Ekonomik Durumu Konusunda Beş Yıl Sonrası İçin Yapılan Tahminler	7
1.7	Ekonomik Düzeye Göre Beş Yıl Sonradan Beklentiler	7
1.8	İş-Meslek Gruplarına Göre Beş Yıl Sonradan Beklentiler	8
1.9	Eğitim Düzeyine Göre Beş Yıl Sonradan Beklentiler	9
1.10	Yerleşim Birimine Göre Beş Yıl Sonradan Beklentiler	9
2.1	Hükümetten Beklenen Yatırımlar	12
2.2	Ekonomik Düzeye Göre Hükümetten Beklenen Yatırımlar	13
2.3	Yerleşim Birimine Göre Hükümetten Beklenen Yatırımlar	15
2.4	İş-Meslek Gruplarına Göre Hükümetten Beklenen Yatırımlar	15
2.5	Eğitim Düzeyine Göre Hükümetten Beklenen Yatırımlar	16
2.6	Hükümetten Beklenen Yatırımlardan İlk ve İkinci Olarak Belirtilenlerin İlişkisi	16
2.7	Ekonomik Düzeye Göre Hükümetten Beklenen Yatırımlar (İkinci Belirtilen)	17
2.8	Ekonomik Düzeye Göre Hükümet Yatırımları Tercih (İlk iki tercih)	19
2.9	Hanenin En Önemli İhtiyacı ile Hükümetten Beklenen Yatırım İlişkisi	19

A Ç I K L A M A

Türkiye'de sosyo ekonomik önceliklerin gelir grupları, sektörler ve bölgeler itibariyle araştırılması, TOSİAD'ın 1986 yılı çalışma programında yer alan konuların başında gelmektedir.

Çok tartışılan ve fakat bugüne kadar araştırılmayan bu konu bir araştırma projesi haline getirilmiştir.

Türkiye'de gelir grupları, sektörler ve bölgeler itibariyle sosyo ekonomik önceliklerin tesbiti için bugüne kadar kapsamlı ve ciddi bir araştırma yapılamamıştır.

Türkiye'de sosyal ve ekonomik dertlere "reçete yazılırken", derdin niteliği ve niceliği hakkında yeterli bilgi mevcut değil ise, reçetelerde isabet sağlanamayacağı gibi, netice almak da mümkün olmayacak demektir.

TOSİAD'ın böylesine önemli konuda ilk çalışmayı ortaya koymasının önemi büyüktür.

TOSİAD'ın yapılmasını sağladığı çalışma gerek kapsamı ve gerekse sonuçları bakımından tartışmaya açıktır.

Ancak ilk olması ve bundan sonra yapılacaklara yol açması bakımından önem taşımaktadır.

TOSİAD tarafından hazırlanan, araştırma projesini geliştirme ve gerçekleştirme sorumluluğunu (Doç.Dr.Yılmaz Esmer, Prof.Dr.Hamit Fişek, Doç.Dr.Ersin Kalaycıoğlu) üstlenmişlerdir

TOSİAD'ın görevi ve sorumluluğu, böyle bir araştırmanın gerçekleştirilmesini ve yayınlanmasını sağlamaktır.

Bu yayında yer alan hertürlü rakam, araştırmanın bulgularını; rakamlara dayalı yorumlar ise araştırmacıların akademik değerlendirmelerini yansıtmaktadır.

Bu açıklamalar çerçevesinde, araştırmadaki bulguların ve yorumların (TOSIAD üyelerinin veya Yönetim Kurulunun görüşlerini yansıtır yansıtmadığının, bu bulgu ve değerlemelerin TOSIAD görüşleri ile uygunluğunun) tartışma konusu olamayacağı açıktır.

TOSIAD'ın bu projesini gerçekleştiren araştırmacılar şunlardır:

Yılmaz ESMER

1968 yılında Yale Üniversitesinden lisans (B.A) derecesi almıştır. Master (1975) ve Doktora (1977) çalışmalarını Stanford Üniversitesinde tamamlayarak Sosyoloji doktoru olmuştur. 1977 yılından itibaren Boğaziçi Üniversitesinde öğretim üyeliği görevinde bulunmaktadır. Sosyal değişim, siyaset sosyolojisi, sosyal bilimlerde araştırma metodları ve kantitatif teknikler konularında uzmanlaşmıştır.

Hamit FİŞEK

1964 yılında Robert Kolej Yüksek Okulunu Elektrik Mühendisi olarak bitirdikten sonra, Stanford Üniversitesinde Bilgisayar Bilimleri dalında M.B., Sosyoloji dalında M.A. ve Ph.D. yapmıştır. A.B.D.'nde Stanford ve Rochester Üniversitelerinde, Türkiye'de de Hacettepe ve Orta Doğu Teknik Üniversitelerinde öğretim üyeliği yapmıştır. 1978 yılından itibaren Boğaziçi Üniversitesinde öğretim üyeliği yapmaktadır. Özellikle sosyal bilim araştırma teknikleri üzerinde çalışmaktadır.

Ersin KALAYCIOĞLU

1973 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinden mezun olmuştur. A.B.D. Iowa Üniversitesinde Siyaset Bilimi dalında M.A. (1975) ve Ph.D. (1977) almış ve A.B.D.'nde Iowa Üniversitesinde, Türkiye'de de İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi ve Siyasal Bilimler Fakültesinde öğretim üyesi olarak çalıştıktan sonra, 1984 yılından itibaren Boğaziçi Üniversitesinde öğretim üyeliğine atanmıştır. Siyasal katılım, siyasal temsil ve siyaset biliminde araştırma teknikleri konularında uzmanlığı vardır.

ÖZET VE SONUC

"Türkiye'de Sosyo-Ekonomik Öncelikler, Hane Gelirleri, Harcamaları ve Sosyo Ekonomik İhtiyaçlar" konusunda yapılan araştırmanın daha önce yayınlanan cildinde:

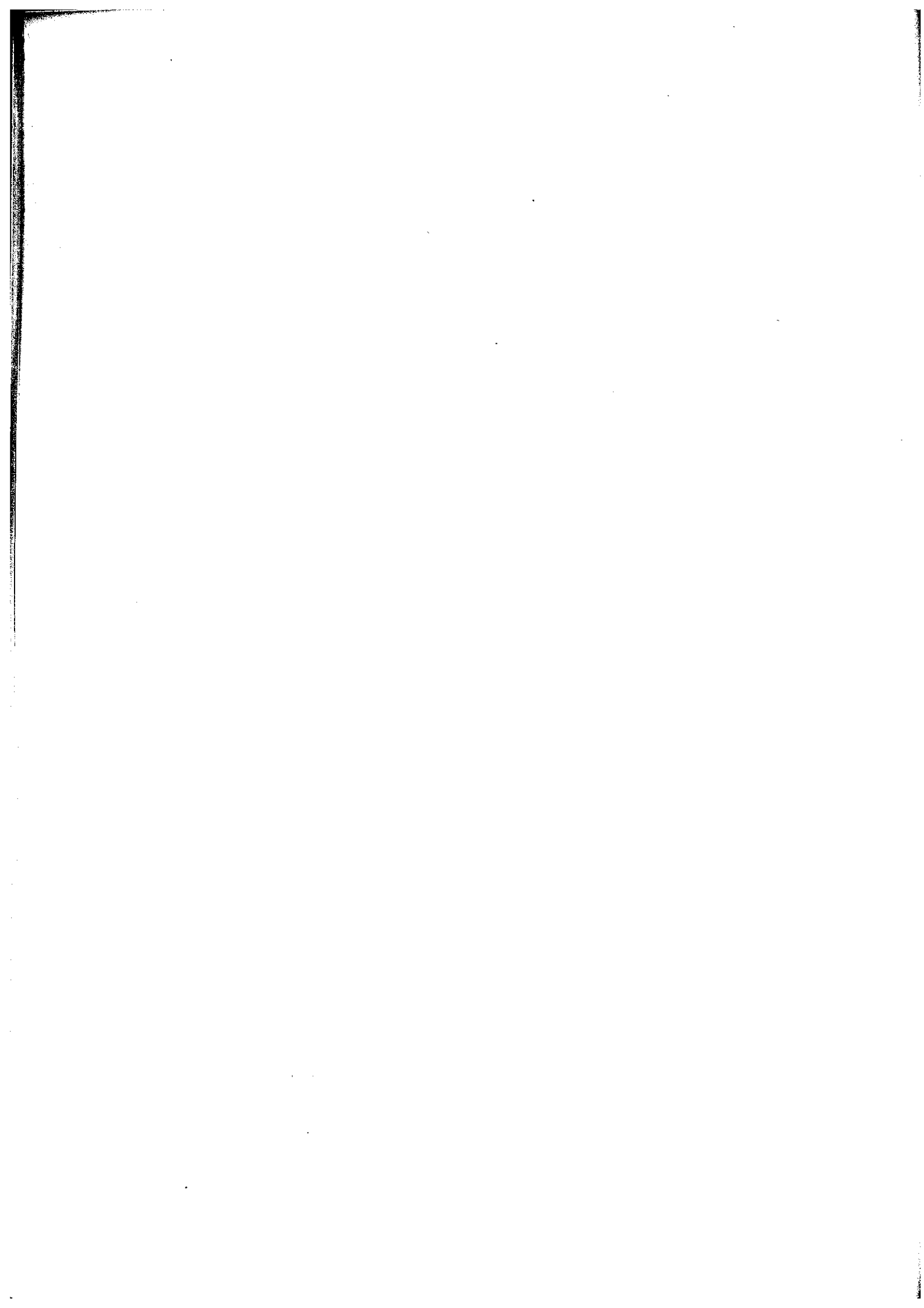
- 1) Sosyolojik ve demografik yapı ile ilgili bulgular ile araştırmanın metodolojisi ve uygulama şekli,
- 2) Türkiye'de hane geliri, hanehalkı harcamaları ve hayat standardı,
- 3) Türk halkının sosyo-ekonomik ihtiyaçları açıklanmış idi.

Araştırmanın son bölümü olan bu dördüncü ciltde; Türk hanesinde sosyo-ekonomik beklentiler ve değişme konusundaki bulgular verilmektedir.

Örnekleme yolu ile seçilen hanelerde uygulanan anketlerde haneleri yakın geçmişle karşılaştıran bugünkü durumlarını nasıl buldukları, gelecekle ilgili beklentilerinin ne yönde olduğu ve kamu yatırımlarında hangi alanlara ağırlık verilmesini istedikleri tesbite çalışılmıştır.

Hanehalkı reislerine, evlerinin ihtiyaçlarını karşılamak açısından bugünkü durumlarını beş yıl öncesine göre nasıl gördükleri sorulduğunda, yarıdan fazlasının (yüzde 54) durumlarının kötüye gittiğine inandıkları anlaşılmıştır. Beş yıl öncesine kıyasla bugünkü durumlarını daha iyi bulanların oranı ise dörtte biri geçmemektedir. Bu kötümser değerlendirmenin, hanenin ekonomik düzeyine, hanehalkı reisinin eğitim düzeyine ve oturulan yere göre fazla bir değişiklik göstermediği ve bütün bu gruplar arasında yaygın bir kanı olduğu gözlemlenmektedir. Cevaplar iş ve meslek gruplarına göre analiz edildiğinde, bu gruplar arasında ilginç farklar görülmektedir. Durumunun kötüye gittiğini düşünenlerin oranının en yüksek olduğu gruplar marjinal sektör mensupları, devlet ve özel sektörde çalışan ücretliler ile esnaf ve zanaatkardır.

Buna karşılık, serbest meslek mensuplarıyla tüccar ve sanayiciler arasında, ihtiyaçlarını bugün daha iyi karşılayabildiklerini düşünenlerin oranı çok daha yüksektir.

BÖLÜM I

HANENİN EKONOMİK GELİŞME SÜRECİ

Makro düzeydeki verilerle bir ülkenin sosyal ve ekonomik gelişmesini izlemek ve bu gelişmeyi olumlu-olumsuz yönleriyle değerlendirmek mümkündür. Ancak makro veriler bize o ülke insanların durumu nasıl algıladıklarını, genel gidişi nasıl gördüklerini ve bu genel gidiş içinde kendi yerlerini nasıl değerlendirdiklerini söyleyemez. Oysa birçok durumda, kişilerin olayları ve süreçleri algılayış şekilleri ve beklentileri de objektif göstergeler kadar önemli olabilmektedir. Bir örnek vermek gerekirse, özellikle kısa vadeli enflasyonu etkileyen en önemli faktörlerden birinin insanların enflasyon konusundaki beklenti ve tahminleri olduğu ve enflasyon hesapları yapılırken bu sosyal psikolojik boyutun ihmal edilmemesi gerektiği herkesçe bilinmektedir. Aynı şekilde, geçmişe kıyasla bugünkü durumunu daha iyi gören ve geleceğe de iyimser bakan insanların çoğunlukta olduğu bir toplumla, geleceklerini daha karanlık gören umutsuzların oluşturduğu bir toplum arasında önemli bir fark bulunduğu ve bu farkın sosyal ve ekonomik gelişme sürecini ciddi bir biçimde etkileyeceği kuşkusuzdur.

"Türkiye'de Sosyo-Ekonomik Öncelikler" araştırmasında yukarıda birkaç cümleyle önemine değindiğimiz sosyal psikolojik boyut üzerinde önemle durulmuş ve örneğin ihtiyaçların önem sırasına ve tatmin düzeyine bu açıdan bakılmıştır. Aynı amaçla, halkımızın yakın geçmişle karşılaştırılınca bugünkü durumunu nasıl değerlendirdiği ve geleceğe yönelik beklentilerinin ne yönde olduğu tesbite çalışılmıştır. Çalışmanın bu konudaki temel bulguları aşağıda özet halinde sunulmaktadır.

1.1) Yakın Geçmişe Göre Hanenin Durumu

Hanehalkı reisleri, hanelerinin ihtiyaçlarının tatmini açısından geçmiş yıllara göre bugünkü durumlarını nasıl görmektedirler? Bunu tesbit edebilmek amacıyla, ankete "evinizin ihtiyaçlarını karşılamak bakımından durumunuzu beş yıl öncesine göre nasıl görüyorsunuz?" şeklinde bir soru konulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 1.1'de özetlenmiştir.

TABLO 1.1
BEŞ YIL ÖNCEYE GÖRE HANENİN DURUMU

Durum	Sayı	Genel %	5 Yıl Önce Mevcut Haneler Arasındaki %
Beş Yıl Önce Daha İyiydi	742	52.1	54.1
Değişmedi	282	19.8	20.6
Bugün Daha İyi	347	24.4	25.3
Beş Yıl Önce Hane Kurulmamıştı	53	3.7	-
	1424	100.0	100.0

Tablo 1.1'deki sonuçlara fazla iyimser bakmak mümkün değildir. Hanelerin yarısından fazlası ihtiyaçlarını karşılamak bakımından bugünkü durumlarının beş yıl öncesine göre daha kötü olduğunu düşünmektedirler. Kuşkusuz bu rakamlar, kişisel algılanış şekliyle durumu yansıtmaktadır ve objektif verilere uymayabilir. Fakat yukarıda değindiğimiz gibi, durumun kendisi kadar algılanış biçimi de önem taşır.

Durumunun yakın geçmişe göre iyileştiğini -ihtiyaçlarını daha tatminkar şekilde karşılayabildiğini- düşünenlerin oranı ise dörtte biri aşmamaktadır. Tablo 1.1'den görüldüğü gibi, durumlarının değişmediği görüşünde olanların oranı da beşte bir dolayındadır. Böylece, hanelerin dörtte üçü beş yıl önceye göre ihtiyaçlarını karşılamakta bir gelişme sağlayamadıklarına -ve bunların önemli bir kısmı da gerilediklerine- inanmaktadır.

İhtiyaçlarını karşılamak bakımından beş yıl önceye göre durumu kötüleşenler, aynı kalanlar veya iyileşenler kimlerdir? Durumun iyileşmesi ya da kötüleşmesi açısından, ekonomik düzeye, iş ve mesleğe, eğitim düzeyine göre ne gibi farklar vardır? Araştırma bulgularının yardımıyla bu sorulara cevap aramaya çalışacağız.

1.1.1) Ekonomik Düzey ve Beş Yıllık Kıyaslama

Yıllık toplam harcama miktarlarına göre haneleri eşit sayıda beş dilime ayırarak beş ekonomik düzey grubu oluşturduk. Tablo 1.2'de ayrı ekonomik düzeydeki hanelerin beş yıl öncesine göre bugünkü durumlarını nasıl değerlendirdiklerini görüyoruz.

TABLO 1.2
EKONOMİK DÜZEYE GÖRE BEŞ YIL ÖNCESİNE
KIYASLA HANENİN DURUMU*

Ekonomik Düzey	Beş Yıl Önceyle Karşılaştırma		
	Kötüleşti	Değişmedi	İyileşti
En Düşük	51.5	26.5	22.0
Düşük	47.2	22.3	19.6
Orta	60.4	21.0	18.7
Yüksek	54.3	16.3	29.5
En Yüksek	57.5	16.2	26.2

*Oranlar yüzde olarak verilmiştir. Beş yıl önce oluşmamış haneler hesaba katılmamıştır.

Durumunun son beş yıl içinde kötüye gittiğini söyleyenlerin ekonomik düzeye göre çok büyük farklılıklar göstermediğini görüyoruz. Bununla birlikte, durumunun kötüleştiğini düşünenler en fazla orta ekonomik düzey grubunda bulunmaktadır. Bu gruptakilerin yüzde 60'ı, ihtiyaçlarını karşılama açısından bugün beş yıl öncesine göre daha geride olduklarını belirtmişlerdir. İlginç bir husus da, en yüksek ekonomik düzeydeki oranın da buna çok yakın (yüzde 57.5) olmasıdır. Kısacası, ekonomik düzeye göre bakıldığında genel tablo fazla değişmemektedir ve bütün ekonomik düzey gruplarında hanelerin dörtte üçü kadarı durumunun kötüleştiğini veya değişmediğini düşünmektedir. Son beş yıl içinde durumunun iyiye gittiğini belirtenlerin oranı ise yüksek ve en yüksek ekonomik düzeylerde diğerlerine oranla biraz daha fazladır. Ancak Tablo 1.2'de görüldüğü gibi, bu fark da beklenebileceği kadar büyük değildir. Durumu iyileşenlerin oranının en düşük olduğu grub ise bugünkü orta ekonomik düzey grubudur.

1.1.2) İş-Meslek Grupları ve Beş Yıllık Kıyaslama

Değişik iş ve meslek gruplarının beş yıl öncesine göre bugünkü durumlarını nasıl değerlendirdikleri Tablo 1.3'de görülmektedir. Bu açıdan farklı ekonomik düzey grupları arasında önemli farklar bulunmadığını biraz önce belirtmiştik (Bknz. Tablo 1.2). Öyle anlaşılıyor ki son beş yıl içindeki gelişmeleri değerlendirirken dikkat edilmesi gereken esas faktör iş-meslek grubudur. Gerçekten, örneğin "durumumuz kötüye gitti" diyenlerin oranına baktığımızda, değişik işlerde çalışanlar arasında önemli farklar görüyoruz. Sayıca da çok küçük bir grup oluşturan marjinal sektör mensupları bir yana bırakılacak olursa, yakın geçmişe göre durumunun kötüleştiğini bildirenlerin oranlarının en yüksek olduğu gruplar özel sektör çalışanları, devlet memurları, zanaatkarlar ve işçilerdir. Durumu kötüleşenlerin en az olduğu meslekler ise tüccar ve sanayicilerle serbest meslek sahipleridir. Böylece, Tablo 1.3 oldukça belirgin bir resim çizmektedir. Durumu iyileşenlerin oranlarına baktığımızda da aynı resim yansımaktadır. "Beş yıl öncesine göre bugün ihtiyaçlarımızı daha iyi karşılayabiliyoruz" diyenlerin oranının en yüksek olduğu meslek grubu tüccar ve sanayicilerdir. Onları serbest meslek mensupları izlemektedir. Marjinal sektör mensupları, işçiler, memurlar ve esnaf-zanaatkarlar durumlarının düzeldiğini en az düşünen gruplardır. Çiftçiler ise bu iki grubun arasında yer almaktadır.

TABLO 1.3
İŞ-MESLEK GRUBUNA GÖRE BEŞ YIL ÖNCESİNE
KIYASLA HANENİN DURUMU

İş-Meslek Grubu	Beş Yıl Önceyle Karşılaştırma		
	Kötüleşti	Değişmedi	İyileşti
Devlet Memuru	56.1	18.7	25.2
Özel Sektör Çalışanı	56.2	11.9	31.9
Çiftçi	50.9	20.6	28.5
Serbest Meslek	45.7	17.5	36.7
İşçi	53.0	25.0	22.0
Tüccar, Sanayici	34.7	20.3	45.0
Zanaatkar	54.9	20.2	24.8
Marjinal Sektör	65.4	18.2	16.4

1.1.3) Eğitim Düzeyi ve Beş Yıllık Kıyaslama

Tablo 1.4'e bakıldığında, eğitim düzeyi ile durumun iyileşmesi veya kötüleşmesi arasında muntazam bir ilişki gözlenmemektedir. Örneğin durumu kötüleşenlerin oranı en fazla lise mezunları arasındadır ama, ikinci sırada ilkökul mezunları bulunmakta, onları da ortaokul ve üniversite mezunları izlemektedir. Durumu son yıllarda iyileşen hanelere baktığımızda da aynı zikzakları görüyoruz. Durumunu daha iyi bulanların oranı en fazla üniversite mezunları arasında olmakla birlikte, ikinci durumdaki grup ilkökul mezunlarıdır. Bunları sırasıyla diplomasızlar, lise mezunları ve nihayet ortaokul mezunları izlemektedir. Anlaşılan eğitim düzeyi ile ihtiyaçların karşılanmasında meydana gelen gelişme veya gerilemeler arasında fazla anlamlı bir ilişki yoktur.

TABLO 1.4
EĞİTİM DÜZEYİNE GÖRE BEŞ YIL ÖNCESİNE
KIYASLA HANENİN DURUMU

Eğitim Düzeyi	Beş Yıl Önceyle Karşılaştırma		
	Kötüleşti	Değişmedi	İyileşti
Diplomasız	48.3	26.4	25.3
İlkokul	55.6	18.3	26.1
Ortaokul	54.9	24.5	20.6
Lise	65.2	11.7	23.2
Üniversite	51.0	18.8	30.2

1.1.4) Yerleşim Birimi ve Beş Yıllık Kıyaslama

Eğitim düzeyi gibi, yaşanan yerin de son beş yıl içindeki duruma etki eden bir faktör olmadığı anlaşılmaktadır. Durumu iyileşenlerin de, kötüye gidenlerin de üç büyük şehrimizde, diğer şehirlere ve kırsal alanlara oldukça yakın oranlarda dağıldıkları görülmektedir (Bknz. Tablo 1.5). Bu konuda önemli bir istisnaya rastlanmamıştır. Köylü de kentli de genellikle ihtiyaçlarını giderek daha az karşılayabildiğini düşünmektedir. Tersini düşünenlerin oranı ise dörtte bir dolaylarındadır. Bu oran üç büyük şehrimizin dışındaki şehirlerde beşte bire kadar düşmektedir.

TABLO 1.5
YERLEŞİM BİRİMİNE GÖRE BEŞ YIL ÖNCESİNE
KIYASLA HANENİN DURUMU

Yerleşim Yeri	Beş Yıl Öncesiyle Karşılaştırma		
	Kötüleşti	Değişmedi	İyileşti
Istanbul	59.1	16.8	24.2
Ankara	55.2	20.2	24.5
İzmir	60.1	14.0	25.8
Diğer Şehirler	58.7	21.1	20.2
Kırsal Bölge	51.1	21.7	27.2

1.2) Geleceğe Dönük Beklentiler

Yakın geçmişle bugünü karşılaştıran hanehalkı reislerinin genellikle kötümser olduklarını gördük. Bu düşüncenin gelecekle ilgili beklentileri de içerp içermediğini anlayabilmek için hanehalkı reislerine şu soru sorulmuştur: "Evinizin ihtiyaçlarını karşılamak bakımından, bundan beş yıl sonra durumunuzun nasıl değişeceğini tahmin edersiniz? Yani, durumunuz daha iyi mi, daha kötü mü olacaktır?"

Bu soruya cevap verenlerin yaklaşık beşte biri gelecekle ilgili bir tahminde bulunamamışlardır. Bu grubu kötümserler arasına katmasak bile, iyimser olarak nitelenecek de mümkün değildir. Beş yıl sonra ihtiyaçlarını karşılamak açısından bugünkünden daha kötü durumda olacaklarını düşünenlerin oranı ise yüzde 41'dir. Tablo 1.6'da görüldüğü gibi, durumunun iyiye gideceğine inananların oranı ise yüzde 26'da kalmaktadır. Bu oran, beş yıl öncesine göre bugün durumunu daha iyi görenlerin oranına (yüzde 25.3) hemen hemen eşittir. Öyle anlaşılmaktadır ki nüfusun dörtte biri dolayında bir grup geçmişle kıyaslandığında bugününden memnundur ve geleceğe iyimser bakmaktadır. İleriye dönük beklentilerinde iyimser veya kötümser olanları biraz daha ayrıntılı olarak analiz edebilmek için, bu oranların ekonomik düzeye, eğitime, mesleğe, yerleşim birimine göre nasıl değiştiğini görmek gerekecektir.

TABLO 1.6
HANENİN EKONOMİK DURUMU KONUSUNDA
BEŞ YIL SONRASI İÇİN YAPILAN TAHMİNLER

	Oran(%)	Sayı
Daha Kötü Olacak	41	582
Aynı Kalacak	11	162
Daha İyi Olacak	26	370
Bilemiyor	22	308
		1422

1.2.1) Ekonomik Düzey ve Beş Yıl Sonrası İçin Beklentiler

Ekonomik düzey grupları itibariyle incelendiğinde görülmektedir ki, beş yıl sonra durumunun daha kötüye gideceğini düşünenler en yüksek oranda en üst ekonomik düzeydekiler arasındadır (Tablo 1.7). Gerçekten, toplam harcamalara göre belirlediğimiz beş ekonomik düzey grubunun en üst dilimini oluşturanların yarısından fazlası geleceğe fazla iyimser bakmamaktadırlar. Diğer ekonomik düzey gruplarında kötümserlerin oranı daha düşüktür ve düşük ekonomik düzey grubunda yüzde 32'nin altına inmektedir. Geleceğe iyimser bakanların oranlarını incelediğimizde, bütün ekonomik düzey gruplarında bu oranın kötümserlerin oranının altında kaldığını görüyoruz.

TABLO 1.7
EKONOMİK DÜZEYE GÖRE
BEŞ YIL SONRADAN BEKLENTİLER

Ekonomik Düzey	Beş Yıl Sonrası İçin Tahmin			
	Daha Kötü	Aynı	Daha İyi	Bilmiyor
En Düşük	37.2	12.4	24.0	26.4
Düşük	31.5	11.2	26.3	31.0
Orta	40.7	13.0	26.0	20.3
Yüksek	43.7	10.5	29.9	15.9
En Yüksek	51.3	9.6	24.0	15.0

1.2.2) İş-Meslek Grupları ve Beş Yıl Sonrası İçin Beklentiler

İş-Meslek grupları açısından ileriye dönük hane ekonomik durumu beklentileri incelendiğinde daha iyi görülmektedir ki, marjinal sektörde çalışanlar, işçiler, çiftçiler ve devlet memurları beş yıl sonra ekonomik durumlarının daha kötü olacağını veya bugüne göre değişmeyeceğini düşünmektedirler. Bu gruplardan hiçbirinde iyileşme beklentisi yüzde 30'a varmamaktadır (Bkz. Tablo 1.8). Buna karşılık, tüccar ve sanayiciler, serbest meslek sahipleri ve özel sektör çalışanları beş yıl sonrası için bir hayli iyimserdir. Bu grupların beş yıl önceye oranla bugünkü durumları da gözönünde tutulduğunda anlaşılmaktadır ki, genellikle hanelerinin ekonomik durumunun son beş yıldır kötüleşmiş olduğuna inananlar daha ziyade kötümser, iyileşmiş olduğuna inananlar ise iyimser beklentiler içindedirler. Öyle anlaşılmaktadır ki, geçmiş beş yılda edinilen tecrübeler ışığında önümüzdeki beş yıldaki ekonomik durum tahmin edilmektedir.

TABLO 1.8
İŞ-MESLEK GRUPLARINA GÖRE
BEŞ YIL SONRADAN BEKLENTİLER

İş-Meslek Grubu	Beş Yıl Sonrası İçin Tahmin			
	Daha Kötü	Aynı	Daha İyi	Bilmiyor
Devlet Memuru	41.4	18.7	28.6	11.3
Özel Sektör Çalışanı	21.6	18.9	47.5	12.0
Çiftçi	42.8	7.7	23.6	25.9
Serbest Meslek	27.6	13.1	40.5	18.7
İşçi	42.9	11.9	25.5	19.6
Tüccar, Sanayici	15.0	19.0	55.1	10.9
Zanaatkar	36.7	12.8	30.6	19.9
Marjinal Sektör	55.1	1.7	18.4	24.8

1.2.3) Eğitim Düzeyi ve Beş Yıl Sonrası İçin Beklentiler

Eğitim düzeyinin gelecek beş yıl içinde hane ekonomik durumunun nasıl olacağı konusundaki beklentilerle çok önemli bir ilişkisinin olmadığı görülmektedir. Ancak, genellikle üniversite ve yüksek okul mezunlarının oldukça iyimser olduğu göze çarpmaktadır (Bkz. Tablo 1.9).

TABLO 1.9
EĞİTİM DÜZEYİNE GÖRE
BEŞ YIL SONRADAN BEKLENTİLER

Eğitim Düzeyi	Beş Yıl Sonrası İçin Tahmin			
	Daha Kötü	Aynı	Daha İyi	Bilmiyor
Diplomasız	42.5	6.3	21.4	29.8
İlkokul	42.4	11.3	26.3	20.0
Ortaokul	30.5	11.3	39.1	19.2
Lise	43.8	17.8	25.3	13.2
Üniversite	27.4	21.7	39.9	11.0

1.2.4) Yerleşim Birimi ve Beş Yıl Sonrası İçin Beklentiler

Yerleşim birimi büyüklüğünün beş yıl sonraki durum hakkındaki beklentilerle önemli bir ilişkisi olmadığı anlaşılmaktadır (Bkz. Tablo 1.10). Bununla birlikte kırsal kesimde yaşamakta olanların beklentilerinin biraz daha kötümser olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, bu fark önemli olmaktan uzaktır.

TABLO 1.10
YERLEŞİM BİRİMİNE GÖRE
BEŞ YIL SONRADAN BEKLENTİLER

Yerleşim Yeri	Beş Yıl Sonrası İçin Tahmin			
	Daha Kötü	Aynı	Daha İyi	Bilmiyor
İstanbul	36.2	14.4	31.3	18.1
Ankara	41.6	18.5	29.2	10.7
İzmir	36.0	17.3	13.2	8.9
Diğer Şehirler	37.3	13.2	26.1	23.4
Kırsal Bölge	43.6	8.9	24.2	23.3

Özetle, beş yıl öncesine oranla, Türkiye'deki hanelerin ihtiyaçlarını karşılama hususunda daha büyük sıkıntıya olduğu göze çarpmaktadır. Bu durumun her ekonomik düzeyde aynı oranda olmasa bile, aynı yönde bir gelişmeye tabi olması sözkonusudur. Ayrıca, bu durumdan en ziyade etkilenmiş olanın da orta sınıf olduğu görülmektedir.

Beş yıl sonraya ilişkin hane ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneklerindeki gelişme, yukarıda ifade edilenler ölçüsünde olmasa da, kötümserdir. Büyük çoğunluk, son beş yıldaki genel gidişin, önümüzdeki beş yıl zarfında da süreceğini beklemektedir. Bu nedenle, hanelerin çoğunluğu ya ekonomik durumunun daha kötüleşeceğini, ya da iyileşmeyip aynı kalacağını düşünmektedir.

BÖLÜM 2

DEVLETTEN BEKLENENLER

"Türkiye'de Sosyo-Ekonomik Öncelikler" araştırmasında, Türk hanesinin ihtiyaçlarını ayrıntılı bir şekilde incelemeye çalıştık. Bu bölümde ise, devletin hangi ihtiyaç alanlarına öncelik tanınmasının istendiği hususu üzerinde duracak ve bu alanlarla hane ihtiyaçlarının ne ölçüde uyduğunu araştıracağız.

2.1) Birinci Derecede Önem Verilen Yatırım Alanları

Kuşkusuz yurttaşların yapılmasını devletten bekledikleri pek çok hizmet bulunmaktadır. Fakat kaynakların kıtlığı karşısında bir tercih yapılması zorunlu olduğuna göre, acaba ilk sıraları hangi alanlar almalıdır? Bu sorunun cevabını bulabilmek için hanehalkı reislerine şu soruldu: "Çoğu zaman bir sahada yapılan bir yatırım veya harcama, başka sahalarda yatırım veya harcama yapmaya imkan bırakmıyor. Eğer hükümetimizin, aşağıda sayacağımız sahalardan ikisine ciddi miktarlarda para ayırabilecek olsa, hangi ikisini seçmesini isterdiniz?"

Tablo 2.1'de, yukarıdaki soruya karşılık ilk belirtilen ihtiyaç alanlarının oranları verilmektedir. Tablo incelendiğinde, işsizliğin birinci sırayı aldığı görülmektedir. Toplam hanelerin üçte bire yakın bir kısmı, en büyük öncelik tanınması gereken yatırım alanı olarak işsizlik problemini görmektedir. Tarımda çalışan nüfusun ağırlığı burada da kendini hissettirmekte ve hanelerin yüzde 15'i en önemli harcama alanının tarımı desteklemek olması gerektiğine inanmaktadır. Üçüncü sırada sağlık hizmetlerini buluyoruz. Hanelerin yüzde 13'üne göre en öncelikli alan sağlık olmalıdır. Tablo 2.1'de genel hatlarıyla ele alınan harcama tercihlerinin çeşitli sosyo-ekonomik gruplarda ne gibi değişiklikler gösterdiğini incelemek de yararlı olacaktır.

2.1.1) Ekonomik Düzey ve Birinci Derecede Önem Verilen Yatırım Alanları

Kişilerin ekonomik düzeylerinin yatırım tercihleriyle ilişkisini incelediğimizde (Tablo 2.2) bütün ekonomik düzey gruplarında ilk önceliği işsizliğe verenlerin birinci sırayı aldıklarını görüyoruz. Bütün ekonomik düzeylerde, hanelerin yüzde 30 kadarı hükümetin ilk harcama alanının işsizlikle mücadele olması gerektiğini düşünmektedir. Tarıma destek ve sağlık hizmetlerini öncelikli görenlerin oranı birbirine çok yakındır ve işsizliğin arkasından gelmektedir. İlginç olan, konut yatırımlarının birinci öncelikte olmasını isteyenlerin yüzde 10'nu bile bulmamasıdır.

TABLO 2.1
HOKOMETTEN BEKLENEN YATIRIMLAR

	İlk Belirtilen		İkinci Belirtilen	
	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı
Sağlık	13.2	190	15.1	217
Sosyal Güvenlik	6.0	87	6.8	99
Eğitim	8.4	120	9.4	135
Ulaştırma	2.7	38	5.7	83
Baraj vb.Alt Yapı	4.0	58	4.6	66
Toplu Konut	7.3	105	7.4	114
İşsizlik	30.0	433	17.5	253
Ağır Sanayi	3.9	57	4.6	67
Tarıma Destek	15.2	219	9.7	139
Sanayiye Destek	3.1	45	5.6	81
İhracata Destek	0.2	3	2.0	29
Diğer	2.5	36	4.8	69
Cevap Yok, Bilmiyor	3.6	51	6.3	90
		1444		1444

TABLO 2.2
EKONOMİK DÜZEYE GÖRE HÜKÜMETTEN BEKLENEN YATIRIMLAR
(İLK BELİRTİLEN)

	Yatırım Alanları									
	Sosyal Sağlık	Güvenlik	Eğitim	Ulaştırma	Baraj vb. Alt-Yapı	Toplu Konut	İşsizlik	Sanayi + Ağır San.	Yatırma Destek	Diğer
En Düşük	14.9	10.7	4.4	6.8	4.7	5.5	32.4	1.8	16.3	2.5
Düşük	14.9	3.5	10.2	2.4	2.4	8.5	31.5	2.6	15.6	8.4
Orta	14.4	8.2	8.2	1.0	5.7	8.8	29.1	7.3	12.8	4.5
Yüksek	11.2	4.5	9.7	2.9	4.6	8.7	30.1	3.9	14.7	9.7
En Yüksek	13.0	4.7	10.6	9.9	3.3	6.1	32.5	4.5	19.3	-

2.1.2) Yerleşim Birimi ve Birinci Derecede Önem Verilen Yatırım Alanları

Yerleşim birimine göre hükümetten beklenen ilk yatırım alanı, kentlerde işsizlik, sonra toplu konut ve sağlık hizmetleri olmakta, kırdaki ise bu sıra işsizlik ve tarıma destek haline dönüşmektedir. Kırdaki konut alanına ciddi hiçbir hükümet yatırımı talebi olmadığı açıkça görülmektedir (Tablo 2.3).

2.1.3) İş-Meslek Grupları ve Birinci Derecede Önem Verilen Yatırım Alanları

Verilen cevaplar iş grupları itibariyle incelendiğinde de her iş grubunun öncelikle beklediği hükümet yatırımının işsizliğe çare bulacak yatırımlar olduğu görülmektedir. Bunu, sağlık hizmetleri ve kentlerde çalışanlar için toplu konut, çiftçiler için ise tarıma destek olabilecek harcamalar izlemektedir. Bu arada özellikle özel sektör çalışanlarının toplu konuta yönelik harcamalara öncelik verilmesi isteği ve eğitim hizmetlerine yatırım tercihlerinin önemli boyutlarda olması ilginçtir (Bkz. Tablo 2.4).

2.1.4) Eğitim Düzeyi ve Birinci Derecede Önem Verilen Hükümet Yatırımları

Eğitim durumları itibariyle incelendiğinde, hükümet yatırımlarının eğitim düzeyinin en üst aşamasında öncelikle eğitime ayrılması gerektiği ifade olunmaktadır. Diğer eğitim düzeylerinde ise işsizliğe çözüm bulacak yatırımlar yine en çok talep olunan hükümet harcamasıdır ve bunu sağlık hizmetleri izlemektedir (Bkz. Tablo 2.5).

2.2) İkinci Belirtilen Yatırım Alanları

Hanehalkı reislerinin ikinci olarak en çok belirttikleri hükümet yatırımı beklentisi, yine işsizlik giderici harcamalar konusundadır. Bunu sağlık, toplu konut ve bir ölçüde de eğitim harcamaları izlemektedir. Tablo 2.6'da her iki tercihi bir arada göstermeye çalıştık. Görüldüğü gibi, ilk hükümet yatırımı olarak işsizliği tercih edenlerin ikinci olarak en fazla sağlık, ilk olarak tarıma desteği tercih edenlerin ikinci olarak en fazla işsizlik ve ilk hükümet yatırımı olarak toplu konutu belirtenlerin de ikinci olarak işsizlik cevabını verdikleri anlaşılmıştır.

Ekonomik düzey grupları olarak incelendiğinde, hemen her ekonomik düzey grubunun gene önce işsizlik sonra sağlık hizmetleri konularına hükümet yatırımlarının yönelmesi gerektiğini belirttikleri anlaşılmaktadır (Bkz. Tablo 2.7).

TABLO 2.3
YERLEŞİM BİRİMİNE GÖRE HÜKÜMETTEN BEKLENEN YATIRIMLAR
(İLK BELİRTİLEN)

Yerleşim Birimi	Yatırım Alanları					Alanları				
	Sağlık	Sosyal Güvenlik	Eğitim	Ulaştırma	Baraj vb. Alt-Yapı	Toplu Konut	İşsizlik	Sanayi + Ağır San.	Tarım Destek	Diğer
İstanbul	17.3	8.2	13.4	2.7	4.0	17.6	27.1	5.1	1.5	3.1
Ankara	10.6	12.8	15.6	2.8	3.9	15.6	29.6	4.4	2.2	2.5
İzmir	13.9	10.2	8.0	3.6	-	19.0	37.2	4.9	-	3.2
Küçük Kent	15.1	8.7	6.9	1.4	3.5	13.5	40.2	7.6	1.3	1.8
Kırsal Bölge	12.6	4.1	7.5	3.1	4.7	1.6	28.6	8.2	26.4	3.2

TABLO 2.4
İŞ-MESLEK GRUPLARINA GÖRE HÜKÜMETTEN BEKLENEN YATIRIMLAR
(İLK BELİRTİLEN)

İş-Meslek Grupları	Yatırım Alanları					Alanları				
	Sağlık	Sosyal Güvenlik	Eğitim	Ulaştırma	Baraj vb. Alt-Yapı	Toplu Konut	İşsizlik	Sanayi + Ağır San.	Tarım Destek	Diğer
Devlet Memuru	13.3	8.8	16.3	2.5	3.6	11.7	29.6	7.8	5.4	1.0
Özel Sektör Çal.	14.0	3.6	18.6	1.5	-	24.5	18.2	5.0	13.9	0.7
Çiftçi	9.9	3.6	6.0	3.5	5.1	1.5	28.1	8.0	31.3	3.0
Serbest Meslek	20.7	11.4	13.7	2.0	-	9.4	22.6	12.7	4.7	2.8
İşçi	16.9	10.8	5.3	1.3	2.4	16.4	35.9	5.8	4.1	1.1
Tüccar, Sanayici	15.8	3.4	19.0	1.7	2.3	9.7	33.8	8.9	1.7	3.7
Zanaatkar	15.5	6.2	5.6	3.0	3.2	10.7	34.1	9.3	8.0	4.4
Marjinal Sektör	7.6	10.2	9.3	1.7	-	8.6	42.9	7.6	7.6	4.5

TABLO 2.5
EĞİTİM DÜZEYİNE GÖRE HÜKÜMETTEN BEKLENEN YATIRIMLAR
(İLK BELİRTİLEN)

Eğitim Düzeyi	Yatırım Alanları									
	Sağlık	Sosyal Güvenlik	Eğitim	Ulaştırma	Baraj vb. Alt-Yapı	Toplu Konut	İssizlik	Sanayi + Ağır San.	Tarım Destek	Diğer
Diplomasız	16.0	5.2	9.5	3.5	6.1	2.9	25.6	7.0	20.3	3.9
İlkokul	11.8	6.5	5.5	2.0	3.5	6.7	34.8	7.6	18.7	2.9
Ortaokul	21.3	4.6	15.2	2.3	1.9	12.1	34.1	6.3	1.8	0.4
Lise	11.6	9.5	7.9	5.2	4.1	14.3	33.2	8.4	5.4	0.4
Üniversite	11.2	6.3	26.4	2.9	4.9	17.1	17.9	0.5	1.9	10.9

TABLO 2.6
HÜKÜMETTEN BEKLENEN YATIRIMLARDAN
İLK VE İKİNCİ OLARAK BELİRTİLENLERİN İLİŞKİSİ

İlk Belirtilen Yatırım	İkinci Belirtilen Yatırım									
	Sağlık	Eğitim	Toplu Konut	İssizlik	Tarım Destek	Sanayi	Diğer			
Sağlık	16.9	7.8	30.5	10.7	5.3	28.8				
Eğitim	28.6	6.4	25.6	2.6	8.3	28.5				
Toplu Konut	16.6	12.9	39.6	0.9	10.2	19.8				
İssizlik	20.0	13.6	11.2	13.8	17.4	24.0				
Tarım Destek	10.9	2.6	27.0	12.0	39.0					
Sanayi (diğer)	12.4	10.5	4.3	21.7	23.9	27.2				

Not: Tabloda yalnızca belli başlı yatırım taleplerine yer verilmiştir.

TABLO 2.7
EKONOMİK DÜZEYE GÖRE HÜKÜMETTEN BEKLENEN YATIRIMLAR
(İKİNCİ BELİRTİLEN)

Ekonomik Düzey	Yatırım Alanları					Alanları				
	Sağlık	Sosyal Güvenlik	Eğitim	Ulaştırma	Baraj vb. Alt-Yapı	Toplu Konut	İşsizlik	Sanayi + Ağır San.	Tarım Destek	Diğer
En Düşük	17.2	6.3	5.2	8.2	3.7	8.2	19.2	8.3	13.8	9.9
Düşük	20.1	8.8	10.0	4.4	8.3	8.9	17.7	7.5	11.8	2.5
Orta	10.9	7.4	12.7	5.6	2.8	9.5	24.3	12.1	7.2	7.5
Yüksek	17.0	7.3	12.2	5.7	3.9	9.4	15.9	12.5	18.1	-
En Yüksek	15.2	6.6	9.7	6.7	5.5	6.1	16.5	14.2	19.1	0.4

Hükümet harcamalarının tahsisi istenen alanlar konusunda belirtilmiş olan iki tercihin de hemen tamamıyla aynı alanları kapsadığı görülmektedir. Nitekim ekonomik düzey grupları itibariyle, hükümet yatırımlarında ilk iki tercih arasında belirtilmiş olanları tek bir tabloda gösterecek olursak, bu husustaki beklentiler daha belirgin olarak ifade edilmiş olacaktır (Bkz. Tablo 2.8).

Burada açıkça görülmektedir ki işsizlik bütün ekonomik düzeylerdeki hanehalkı reislerince hükümetin en fazla yönelmesi gereken yatırım alanı olarak görülmektedir. Bunu sağlık, tarıma destek, eğitim ve toplu konut yatırımları izlemektedir. Hükümetin ekonomideki rolü işsizliği gideren; tarıma destek sağlayan; sağlık, eğitim hizmetleriyle toplu konut yapımında rol oynayan bir içerikte görülmektedir.

Şimdi, bu durumu önemli ihtiyaçlarla karşılaştıracak olursak, acaba hükümetten beklenen harcamalarla önem sırasına göre hane ihtiyaçları arasındaki ilişki nedir?

2.3) Hanenin İhtiyaçları ve Hükümet Harcamaları

Hanenin en önemli ihtiyacı olarak belirtilen hususlarla, hükümetten ilk beklenen yatırım alanları arasındaki ilişki Tablo 2.9'da sunulmuştur.

Öyle anlaşılmaktadır ki, hükümetten beklenen yatırımlarla hane önemli ihtiyaçları arasında büyük bir ilişki sözkonusu değildir. Örneğin, hanenin en önemli ihtiyacının konut olduğunu belirtenlerin ancak yüzde 16'sı hükümetin öncelikle bu alana yatırım yapmasını isterken, aynı grubun yüzde 33'ü hükümet yatırımının öncelikle işsizlik konusuna yapılmasını tercih ettiği görülmektedir. Bu durumda, ya konut yapma faaliyetlerinde hükümet girişiminden fazla birşey umulmamakta (veya toplu konuta ayrılan fonların uzun süreli bir hükümet girişimine işaret etmediği izlenimi edinilmekte) veya konut yapmanın hükümet sorumluluğunda olmadığı düşünülmektedir.

Ancak, sağlık hizmetleri için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Burada, halkın gözünde hükümetin yapabilecekleri çok daha fazladır. Nitekim, hane ihtiyaçlarından en önemlisi olarak sağlığa işaret edenlerin yüzde 35'i hükümetin de öncelikle sağlık hizmetlerine yatırım yapmasını beklediği göze çarpmaktadır.

TABLO 2.8
EKONOMİK DÜZEYE GÖRE HÜKÜMET YATIRIMLARI TERCİHİ
(İLK İKİ TERCİH)

Ekonomik Düzey	Sağlık	Eğitim	Toplu		Tarıma	
			Konut	İşsizlik	Destek	Destek
En Düşük	30	10	14	52	30	30
Düşük	35	20	18	49	27	27
Orta	25	21	18	53	20	20
Yüksek	28	22	18	46	24	24
En Yüksek	28	21	14	49	29	29

TABLO 2.9
HANENİN EN ÖNEMLİ İHTİYACI İLE HÜKÜMETTEN BEKLENEN YATIRIM İLİŞKİSİ
(İLK BELİRTİLEN)

En Önemli İhtiyaç	Yatırım Alanları									
	Sağlık	Sosyal Güvenlik	Eğitim	Ulaştırma	Baraj vb. Alt-Yapı	Toplu Konut	İşsizlik	Sanayi + Ağır San.	Tarım Destek	Diğer
Konut	10.7	6.6	9.9	2.1	1.8	16.1	33.0	0.5	9.5	9.8
Oto	14.7	6.9	8.9	0.8	10.5	4.9	27.8	6.3	19.3	-
Temel D.Mal	10.0	11.5	8.7	3.7	5.1	6.4	38.4	5.2	9.1	1.9
Lüks D.Mal	21.3	9.6	12.1	2.2	2.3	7.8	17.9	3.6	21.2	2.0
İş Amaçlı Mal.	6.4	1.4	7.4	3.9	5.4	2.7	33.0	7.7	26.7	5.4
Sağlık	34.9	4.5	5.3	3.1	2.3	1.7	26.7	7.3	12.9	1.3
Eğitim	26.3	1.5	14.0	1.1	3.4	2.6	33.0	10.5	6.5	1.1
Diğer	13.2	5.9	8.0	3.3	5.0	3.7	29.1	8.7	19.4	3.7

Eđitimi veya iř amaclı malları hanenin en önemli ihtiyaçı olarak görenlerin gözünde de hükümetin işsizlik konusunda yapacağı yatırımlar daha büyük önceliğe sahip görünmektedir. Eğitim ihtiyacını hanenin en önemli ihtiyaçı görenlerin ancak yüzde 14'ü hükümetin eğitim yatırımlarına öncelik vermesini istemekte, buna karşılık yüzde 33 işsizlik giderici yatırımlara öncelik verilmesini talep etmektedir. Eğitim ihtiyacının da ya hükümetçe daha fazla çaba gösterilerek halledilmeyeceği veya hane geliri artışıyla tatmin edilebilir bir nitelikte olduğu düşünölmektedir.

İř amaclı mal ihtiyacını hanenin en önemli ihtiyaçı olarak görenlerin yüzde 27'si tarıma destek olacak yatırımları öncelikle talep ederken, yüzde 33'ü işsizliği giderecek yatırımlara öncelik verilmesini tercih etmektedirler. Tarım kesiminde çalışmakta olanların ihtiyaç duydukları iş makine, alet ve gereçlerini devlet desteğiyle temin etmek eğiliminde oldukları, diğer kesimlerin bu hususta hükümetten yoğun bir beklentisi olmadığı ifade edilebilir.

Bu bulgular çerçevesinde, tarım kesiminde hükümetten beklenenler oldukça önemli ölçölere ulaşırken, işsizliğin giderilmesi ve sağlık hariç diğer hiçbir alanda hükümet yatırımlarına olan beklentinin yoğun olmadığı görölmektedir. İhtiyaçların tatmini için halkın hükümetten beklentisinin, tarım kesimi için tarım girdileri ve sağlık harcamaları hariç, doğrudan olmadığı, fakat dolaylı olduğu anlaşılmaktadır. Eğitim, konut gibi alanlarda devletten beklenenlerin sınırlı olduğu, bireyin bu alandaki ihtiyaçlarını hane gelirini arttırmak suretiyle tatmin etmek yoluna gitmeye eğilimli olduğu anlaşılmaktadır. Her ekonomik düzeyde devletin önce işsizliğe yönelmesinin istendiği görölmektedir.

Yukarıda sayılan hususlar dışında kalan alanlara ilişkin olarak (örneğin ihracata destek, ulaşım, baraj, yol, köprü gibi alt yapı yatırımları gibi hususlarda), ya hükümetin yaptıkları yeterli addedilmekte, ya da bu hususların öncelik sırasının düşük olduğu düşünölmektedir.

